

B I N N E N L A N D S E V E I L I G H E I D S D I E N S T

Maandoverzicht nr. 5 - 1973
(Tijdvak van 1-5-1973 t/m 31-5-1973)

I N H O U D

Nr. 1.142.524

	Blz.
De Rode Jeugd	1
Bond voor Dienstplichtigen	6
De houding van de CPN ten opzichte van de nieuwe regering	10
Het conflict tussen CPN en CPSU	12
Algemeen Nederlands Jeugdverbond	14
Nederlandse Vrouwenbeweging	15
De Spaanse communisten in Nederland	16
Arbeidersmacht organiseert staking in de tapijtindustrie	18
KEN/ml actief	20
Aprilplenum van het CC/CPSU: Een bezegeling van BREZJNEW's détente-politiek	22

De Rode Jeugd

De Rode Jeugd stelt zich volgens haar in 1969 vastgestelde en sindsdien geldende "beginsel- en actieprogramma" ten doel: "de verspreiding van de marxistisch-leninistische gedachte en de marxistisch-leninistische leer om te komen tot de omverwerping van de dictatuur van de bourgeoisie en de vestiging van de dictatuur van het proletariaat in een socialistisch Nederland".

Hoewel zulks niet uit de formele doelstellingen valt af te leiden, leren verschillende RJ-publicaties alsmede publieke uitlatingen van enkele prominente RJ-leden, dat deze organisatie een nogal uitzonderlijke positie inneemt onder de maoïstische groeperingen in Nederland: de RJ is namelijk de enige organisatie die bereid is reeds in de huidige politieke situatie in Nederland geweld te gebruiken ter voorbereiding van de proletarische revolutie, zoals vorig jaar trouwens inderdaad is gebleken.

Zij baseert zich daarbij op de zogenaamde "omsingelingstheorie" van (de nu in China overigens verguisde) LI *) , doch vooral ook op het concept van de stadsguerrilla, zoals dat is uitgewerkt door de voormalige Braziliaanse guerrilla-leider Carlos MA. en bijvoorbeeld ook in Duitsland door de Rote Armee Fraktion (BAADER-MEINHOF-Gruppe) gedeeltelijk in praktijk gebracht. Solidariteit tussen de RJ en de RAF is dan ook een in de Rode Jeugd publicaties steeds terugkerend thema, zij het dat het oog ook op anderen is gericht, want:

"Er zijn vooral de laatste jaren een aantal organisaties ontstaan die dezelfde ideologie hebben als de RJ en ook eenzelfde methodiek gebruiken, d.w.z. dat ze verdeeld zijn in illegale takken en legale groepen. Zo is er in Frankrijk La Cause du Peuple (met Jean Paul SA), in Duitsland de KPD/ML, een blad als Die Rote Fahne en verschillende andere groeperingen in Bochum, Hamburg en Düsseldorf, in Milaan de Rode Brigade, in Ankara en Istanboel het Turks Volksbevrijdingsleger en voorts uiteraard Arabische Verzetsgroepen".

Hoewel Henk WUBBEN - van wie bovenstaand citaat afkomstig is - niet pretendeert dat de RJ contact heeft met alle genoemde organisaties, tracht hij kennelijk wel de activiteiten van de RJ in een breder internationaal kader te plaatsen, uiteraard mede om de importantie van de RJ in de ogen van vriend en vijand wat aan te zetten.

*) inhoudende dat, zoals in China in de revolutie de steden omsingeld zijn vanuit het platteland, zo ook op wereldschaal de "stad" (het kapitalistische westen) omsingeld moet worden door het "platteland" (de Derde Wereld).

Geheel overbodig is dat niet, want kwantitatief stelt de RJ niet zoveel voor: in totaal telt ze niet meer dan ongeveer 50 leden, die voor een deel behoren tot zogenaamde "legale groepen" welke zich bezighouden met scholing, colportage, activiteiten in buurtverenigingen, kalkacties, enz. en waarvan eigenlijk alleen de groep in Amsterdam het noemen waard is.

De illegale tak

Een minderheid van de RJ-leden behoort echter tot de zogenaamde "illegale tak", welke uit beveiligingsoverwegingen is verdeeld in enkele cellen van elk + 4 man. De "strategische en taktische leiding" van deze cellen berust bij een zeer kleine kern van getrouwen, die elkaar al jaren kennen en elkaar - althans t.o.v. de justitie - volledig vertrouwen. De meest prominente leden van deze kern zijn Henk WUBBEN en Joost van STI, die tevens beschouwd kunnen worden als de leiders van de gehele Rode Jeugd.

De activiteiten van de "illegale tak" beperken zich waarschijnlijk geheel tot onwettige acties of voorbereidingen daartoe. Zo zijn er aanwijzingen dat dit deel van de RJ zich heeft beziggehouden met paspoort-affaires, handel in vuurwapens en het uitvoeren van (bom)aanslagen, waarbij het niet uitgesloten moet worden geacht, dat dergelijke activiteiten in de toekomst herhaald zullen worden.

Door dit alles is de importantie van de RJ ver uitgestegen boven het gewicht dat haar op grond van haar ledental zou toekomen.

Het is deze kleine groep namelijk, die verantwoordelijk moet worden geacht voor een twaalftal in de loop van 1972 gepleegde bomaanslagen en die daardoor impliciet mede verantwoordelijk is voor het ontstaan van een klimaat, waarin in september-oktober 1972 anderen zijn overgegaan tot het plaatsen van zogenaamde "nepbommen" en het plegen van valse bommeldingen, waardoor er gedurende korte tijd aanzienlijke onrust in het land ontstond.

De eerste bomaanslag vond plaats op 23 februari 1972 bij het Evoluon (Philips) in Eindhoven en werd enkele dagen later gevolgd door een claim, waarin de "Actiegroep Philips-Griekenland" een bedrag van f 1.000.000,- van de NV Philips eiste als genoegdoening voor haar "collaboratie" met het Griekse kolonelsbewind. Er werd met verdere acties gedreigd indien aan deze eis niet voldaan zou worden en waarschijnlijk moeten de 6 aanslagen tegen Philips-gebouwen in de daarop volgende maanden als een

tenuitvoerleggen van dit dreigement worden beschouwd. De 7 aanslagen vertoonden namelijk technisch sterke overeenkomsten. Op 17 oktober 1972 leek deze serie aanslagen op een ander niveau te worden voortgezet, toen een commissaris van Philips een bom onder zijn auto vond. Een nieuwe claim legde verband tussen deze en de eerdere aanslagen en eiste nu van ieder lid van de Raad van Bestuur van Philips afzonderlijk een bedrag van f 48.000,-.

De tegen de Philips-functionaris gebruikte bom week qua constructie sterk af van de eerdere bommen, doch bleek identiek aan een drietal bommen welke omstreeks dezelfde tijd werden geplaatst bij gebouwen van Amerikaanse concerns in Nederland (Holiday Inn, Bank of America, Zwolsche Algemeene). Deze laatste aanslagen werden geclaimd door "commandogroepen" van het "Revolutionair Volksverzet Nederland" (RVN), een organisatie die zich eerder dat jaar ook verantwoordelijk had gesteld voor een aanslag op het kantoor van Turkish Airlines en een brandstichting in de Amerikaanse Bibliotheek, beide te Amsterdam.

Hoewel het vrij duidelijk is, dat de RJ als organisatie in hoge mate voor deze aanslagen verantwoordelijk is, zijn de RJ-leiders uiteraard zelf wel zo wijs iedere directe verantwoordelijkheid voor het gebeurde af te wijzen. Niettemin zien zij hun politieke betrokkenheid bij deze aanslagen toch graag gepubliceerd. Een voorbeeld:

"Wij zijn niet daadwerkelijk betrokken bij de voorbereiding of uitvoering van die aanslagen (in casu: de aanslagen op Philips), maar daartegenover hebben wij ook nooit onder stoelen of banken gestoken, dat wij een duidelijke sympathie hebben voor diegenen die dit soort aanslagen plegen. En wat meer is, wij gaan dus verder, wij zeggen dat wij deze groepen ook zoveel mogelijk steunen en wij willen ook nog wel dit soort activiteiten activeren" (H.WUBBEN).

En inderdaad: de aanslagen werden nominaal geclaimd door de "Actiegroep Philips-Griekenland" en door het "Revolutionair Volksverzet Nederland", terwijl in bepaalde RJ-publicaties slechts sprake is van steun door de RJ aan deze organisaties verleend.

Bij het onderzoek is echter de suggestie dat het hier min of meer zelfstandige organisaties betrof volledig in rook opgegaan en kwam vast te staan, dat zowel de Actiegroep als het RVN in feite illegale cellen van de RJ zijn of waren, die zich ter misleiding van de justitiële autoriteiten van deze namen bedienden.

Toen in december 1972 Lucien van HOESEL, een lid van de RJ, te Eindhoven werd aangehouden op verdenking van overtreding van de Vuurwapenwet (er werden in feite in zijn bezit componenten van bommen aangetroffen) werden daarmee voorlopig nieuwe aanslagen voorkomen.

Er zijn evenwel indicaties, dat de RJ van verdere gewelddadige activiteiten niet wenst af te zien. Welke vorm deze zullen aannemen valt niet te voorspellen. Dat dit opnieuw bomaanslagen zullen zijn ligt evenwel het meest voor de hand. Andere soorten gewelddaden vereisen namelijk veelal een durf en een mentaliteit die het overgrote deel van de "RJ-illegalen" hoogstwaarschijnlijk niet bezit.

Het is overigens heel wel mogelijk dat de RJ de gewelddadige acties heeft opgeschort tot Van HOESEL's zaak ook in hoger beroep zal hebben gediend (hij werd in april j.l. door de Arrondissementsrechtbank te 's Hertogenbosch conform de eis veroordeeld tot 3 jaar gevangenisstraf, met aftrek van voorarrest). Ook de verdediger van Van HOESEL zou de RJ-leiding hebben geadviseerd zich tot na de uitspraak in hoger beroep "rustig te houden".

Rode Hulp

De arrestatie van Lucien van HOESEL heeft een oud plan van de RJ enigszins versneld tot uitvoering gebracht. Al enige tijd speelde men in RJ-kringen met het idee, naar analogie van de Rote Hilfe in Duitsland en de Secours Rouge in Frankrijk, ook in Nederland een "Rode Hulp" op te richten. Deze organisatie zou zich voornamelijk het lot van politieke gevangenen gaan aantrekken, waartoe de zaak van Van HOESEL uiteraard een geschikt aanknopingspunt bood.

Na wat aanvankelijke moeilijkheden werd de nieuwe organisatie op 22 februari j.l. middels een persconferentie door dr J.D. van der ME ^{*)} gepresenteerd. Opvallend is, dat daarbij niet naar voren kwam dat het een initiatief van de RJ betrof en dat de RH in feite niet meer was dan een mantelorganisatie van de RJ.

Alleen uit de doelstellingen van de RH blijkt enige verwantschap met de RJ. In een bulletin wordt hierover gezegd:

*) wetenschappelijk medewerker aan de juridische faculteit van de Universiteit van Amsterdam.

"De Rode Hulp (wil) alle politieke daden ondersteunen die gericht zijn tegen de kapitalistische maatschappij en (is) dus niet onpartijdig, maar wil bijdragen aan de vorming van een socialistische maatschappij"... "De Rode Hulp wil ieder steunen, die zich richt tegen de kapitalistische maatschappij en maakt geen uitzonderingen v.w.b. het middel dat in deze strijd gebruikt is, als dat middel maar tegen de kapitalisten is gericht en niet tegen het volk".

Men schijnt intussen wel wat donaties van diverse sympathiserenden te hebben ontvangen, doch overigens is de organisatie tot nu toe nauwelijks van de grond gekomen.

* * *

Bond voor Dienstplichtigen

Nieuwe fase?

De "campagne-PEIJNENBURG" tegen de dienstplichthervorming zal wellicht een nieuwe fase inluiden in de ontwikkeling van de "witte" BVD, een fase waarin men misschien tenslotte zijn autonome karakter volledig zal prijsgeven.

Het schijnt, dat de leiding van de "witte" BVD, i.c. het Politiek Komitee (Polkom), daartoe wel gedwongen wordt door de afdelingen, hoewel anderzijds de rol van deze Bond kennelijk ook door andere omstandigheden meer en meer wordt ingeperkt.

Een extreme exponent van de afdelingen die zich niet wensen te conformeren aan het standpunt van het Polkom, luidende dat allereerst gewerkt moet worden in en door de VVDM, is Assen, waar "witte" BVD-ers, leden van de (anarchistische) Federatie van Vrije Socialist en activisten van plaatselijke scholierencomité's (veelal gericht op "Vietnam") zich verenigd hebben in een anti-Imperialistisch Kollektief, opgericht op 23 januari j.l. In Delft is er sinds de militarisme -week in augustus 1972 eveneens samenwerking ontstaan tussen een aantal personen en bestaande groepen "die de krijgsmacht kritisch beschouwen om welke reden dan ook en dat daadwerkelijk tot uiting willen brengen". De BVD-"fractie" Ede-Nijmegen-Breda, tenslotte, liet op het jongste congres van de Bond in februari j.l. weten zich wel te kunnen verenigen met de gedachtengang dat de BVD mede een bijdrage moet leveren aan de versterking van de VVDM (Polkom-standpunt) in de strijd tegen de repressie vanwege de militaire leiding. Maar veel sterker pleitte zij ervoor, met het oog op de oorspronkelijke doelstellingen van de "witte" BVD - "het leger ongeschikt te maken als protector van kapitalistische belangen" en uiteindelijk "de omverwerping van het kapitalistische systeem" - in bredere verbanden "de solidariteit te versterken met het nationale en internationale proletariaat" en de strijd tegen het leger als onderdeel te blijven zien van de strijd voor het socialisme.

Logische ontwikkeling?

Op 26 juli 1967 besloot een aantal Dienstweigeraars, te werk gesteld in o.a. Kamp Vledder, tot de oprichting van de Bond voor Dienstweigeraars,

nadat en omdat naar hun mening de autoriteiten in onvoldoende mate gereageerd hadden op de door hen naar voren gebrachte klachten.

De "belangenbehartiging" kreeg echter geleidelijk een algemeen maatschappelijke en politieke implicaties. Het anti-NAVO-congres van november 1969 betekende wat dit betreft een keerpunt. De propaganda voor "protestdienst" en later gedurende korte tijd voor "sabotage van het leger", schoof de dienstweigering naar de achtergrond, om de positie van de soldaat als instrument in het kapitalistische machtssysteem centraal te stellen.

De "protestdienst" had twee aspecten, zo stelde men, te weten: actie binnen en actie buiten het leger. Wilde men succesvol protestdienst bedrijven dan vereiste dit het bestaan van zgn. ondersteuningsgroepen, die op allerlei manieren buiten de kazernes (keurings-acties, onderwijs-acties, training, scholing) de protestdieners binnen de kazernes moreel en daadwerkelijk terzijde zouden staan. (De huidige "burger-afdelingen" zijn, wanneer ze zich houden aan de richtlijnen van het Congresbesluit, inderdaad zulke ondersteuningsgroepen).

Het derde congres van de Bond op 23 mei 1970 tenslotte toonde een groepering die op een niet mis te verstane wijze de politieke visie omschreef van waaruit acties ontplooid dienden te worden, een visie waarop Ede, Nijmegen en Breda thans teruggrijpen in hun oppositie tegen het huidige Polkomstandpunt.

Ontstaan als een vakbond voor Dienstweigeraars groeide de "witte" BVD anno 1970 uit tot een "revolutionaire" organisatie, strevend naar verwezenlijking van een maatschappij die overeenkomt met de ideeën van MARX en LENIN, door het bedrijven van buitenparlementaire oppositie. Als uiterlijk blijk van deze ontwikkeling noemde de Bond zich sindsdien: Bond voor Dienstplichtigen.

De VVDM door de "witte" BVD geradicaliseerd?

De vereniging van Dienstplichtige militairen (VVDM), in 1966 opgericht, heeft een vrijwel constant ledenbestand dat zweeft tussen 23.000 à 28.000. Het is vooral deze vereniging die in de afgelopen tijd voortdurend in het nieuws is geweest. Het is echter stellig niet uitsluitend te wijten aan het optreden van de "witte" BVD, dat in de VVDM een aantal afdelingen "hebben gemeend de in onze statuten vastgelegde weg van de

legale middelen te moeten overschrijden; die in nauw contact met de BVD een aantal demonstraties hebben opgezet op het kazerneterrein" (ex-voorzitter J.RE op 15 sept. 1971). Een deel van de dienstplichtigen behoort immers tot een contingent jongeren dat in de hedendaagse terminologie "gepolitiseerd" heet. Vanuit een maatschappij-kritische houding bezien zij het milieu waarin zij 1½ jaar moeten leven en komen tot de conclusie dat ook dit milieu aan een onderzoek onderworpen moet worden. Dit heeft dan ook geleid tot een toename van activisme onder de soldaten, tot pogingen op zeer korte termijn via harde confrontatie bepaalde wensen te doen inwilligen, waarbij de VVDM-leiding even het roer uit handen dreigde te moeten geven. Waren de "haar"-acties rond Rinus WEI een stap in de richting die de "witte" BVD wilde ("afschaffing van het leger"), of was het een actie om de actie, om te bewijzen dat dienstplichtigen niet onderdeden voor studenten, stakende arbeiders? De "witte" BVD is ongetwijfeld mede debet aan deze radicalisering, zij heeft inderdaad enkele afdelingen aangezet tot een optreden waarvan J.RE zei: "Zo moet het duidelijk niet". Maar zij is er in de verste verte niet in geslaagd de VVDM om te turnen tot een marxistisch-leninistische organisatie die alle dienstplichtigen met arbeiders verenigt in een gezamenlijk front.

Het vorige VVDM-bestuur, o.l.v. de heer REI, heeft het karakter van een belangenbehartigings-groep weten te handhaven zonder daarbij overigens het bestaan van de kleine groep radicalen binnen haar gelederen te negeren. Op 7 juli 1972 zei de heer BEI: "We (VVDM en BVD) streven allebei hetzelfde na: politisering van het contingent dienstplichtigen. Het gaat daarbij om één ding: hoe maak je kritische burgers. Om ervaringen uit te wisselen is het volstrekt noodzakelijk ook met de BVD een samenwerkingsverband te creëren". (De Zaanlander, 7-7-'72). Toen hem 3 maanden later naar de relatie met de BVD gevraagd werd, preciseerde hij dit samenwerkingsverband door op te merken dat er een regelmatig - hoewel niet geïnstitutionaliseerd - contact bestond en dat BVD-ers ook lid waren en konden zijn van de VVDM, "zolang ze zich houden aan de beleidslijnen, zoals die door de algemene ledenvergadering geformuleerd worden". (Pharetra, 28e jaargang no.3, okt.'72).

Veranderd BVD-denkpatroon

De houding van het VVDM-bestuur heeft eerder invloed gehad op de BVD

dan andersom. Het eisenpakket dat de VVDM op tafel legt blijkt voor "de VVDM-er" voldoende te zijn. Het feit dat de VVDM een model zoekt waarin ze naast materiële belangenbehartiging een motivatieproblematiek kan inbouwen, die zal leiden tot een "vermaatschappelijking" van de krijgsmacht, vermindert de aantrekkingskracht van de "witte" BVD. Daarom is het ook niet vreemd dat de "witte" BVD plots bereid is een campagne op touw te zetten die tot doel heeft de VVDM te versterken; naar eigen zeggen om strategische redenen, maar waarschijnlijk op grond van overwegingen die aan "eigenbelang" niet vreemd zijn. Het wekt toch wel bevreemding als we zien dat de BVD denkbeelden van de VVDM overneemt, (maar deze dan nog wel probeert uit te leggen op een wijze die overeenkomt met haar eigen doelstellingen). Plots blijkt de BVD niet meer de ideeën aan te dragen, maar is het de VVDM-leiding die suggesties aan de hand doet, die door de BVD dankbaar worden aangenomen.

Veranderde BVD-praktijk?

1973 toont een Bond voor Dienstplichtigen die niet bepaald opvalt tussen de Nederlandse actiegroepen. Haar directe actieterrein wordt in voldoende mate door de VVDM bestreken, het indirect actieterrein bood (en biedt) voor de BVD, zolang deze zich autonoom bleef (en blijft) opstellen, eveneens weinig speelruimte, omdat Nederland wat dat betreft wordt bespeeld door zovele andere groepen. Leden van de "witte" BVD, een marxistisch-leninistisch georiënteerde beweging die door haar aard van haar leden een groot optimisme vergt m.b.t. de verwezenlijking van eigen doelstellingen, worden lokaal geconfronteerd met de directe acties van bijv. "milieu-groepen" en zien de bekrompen houding van de BVD-leiding tegenover buitenparlementaire actie met lede ogen aan, reden om zich bij dergelijke groeperingen aan te sluiten, of om, zoals de afdelingen Ede, Nijmegen en Breda, de BVD-leiding voor te stellen o.a. in de soldatenkrant andere groeperingen ruimte aan te bieden teneinde hun denkbeelden naar voren te brengen.

De "campagne-PEIJNENBURG" is daarom mogelijk het begin van een nieuwe fase, een fase waarin de actie niet meer gevoerd zal worden onder leiding van de BVD, omdat "het haar daarvoor eenvoudig ontbreekt aan mogelijkheden", een fase waarin de "witte" BVD zich genoodzaakt zal zien genoeg te nemen met een bijrol. Ze zal zich, zoals het er nu uitziet, in de "campagne-PEIJNENBURG" zelf op de achtergrond houden, hopend dat er een "min of meer spontaan verzet tegen de dienstplichthervorming" zal ontstaan, dat zij dan uiteraard zal steunen.

De houding van de CPN ten opzichte van de nieuwe regering

Het partijbestuur van de CPN kwam op 5 mei 1973 in vergadering bijeen om zich te beraden over de opstelling van de CPN tegenover het kabinet Den Uyl. Ter discussie stond het ontwerp van een "Verklaring van het Partijbestuur", dat door de heren P. de GROOT, H.J. HOEKSTRA en J.F. WOLFF zonder voorafgaand overleg met het Dagelijks Bestuur was opgesteld. Het ontwerp werd na enige geringe wijzigingen goedgekeurd, waarna de Verklaring werd gepubliceerd in "De Waarheid" van 7 mei 1973.

Uit de Verklaring wordt duidelijk, dat de CPN de nu gevormde regering niet beschouwt als een werkelijk progressieve regering, d.w.z. een regering, die in de kapitalistische maatschappij-structuur fundamentele wijzigingen zal aanbrengen. Het streven van de partij zal dan ook gericht blijven op de totstandkoming van een "werkelijk progressieve regering", waarvoor de CPN het nodig acht dat er overeenstemming komt tussen alle progressieve krachten (met name tussen socialisten en communisten) over een progressief regeringsprogram. In het parlement denkt de CPN dat doel het beste te kunnen dienen door wat genoemd wordt een "constructieve oppositie"; daarbuiten wil de CPN de bevolking mobiliseren voor verwezenlijking van "de meest urgente onder de algemene doelstellingen". Als zodanig worden in de Verklaring genoemd:

- verzekering van de veiligheid van Nederland door deelname aan een nieuw collectief veiligheidssysteem in Europa en door een zelfstandige politiek ten opzichte van NAVO en EEG;
- verhoging van het levenspeil der werkers door bestrijding van de inflatie en de werkloosheid en door beëindiging van huurliberalisatie en -harmonisatie;
- democratisering van het onderwijs, ongedaanmaking van de lastenverzwaring en verbetering van de positie van de werkende jongeren.

De CPN-leiding is van mening, dat een zich progressief noemend kabinet gevoeliger zal zijn voor massale acties dan het vorige kabinet en ziet hierin een stimulans voor het voeren van acties.

Uit toelichtingen van partijbestuurders blijkt, dat de in de Verklaring gebruikte term "constructieve oppositie" zo moet worden verstaan, dat de CPN-fractie het kabinetsbeleid zal toetsen aan "Keerpunt '72" en aan de uitspraken van het PvdA-congres. Daardoor zal, aldus de CPN-opvatting, aan de PvdA-achterban elke grond voor kritiek worden ontnomen, omdat het juist de CPN zal zijn die zich inzet voor verwezenlijking van de PvdA-doeleinden.

De CPN-leiding is in de loop van de kabinetsformatie geleidelijk teruggekeerd tot de opvatting dat haar activiteiten zich in eerste instantie moeten richten op uitbreiding van de samenwerking met socialisten in de lagere regionen. Terwijl zij in het begin van de formatie-periode nog van mening was dat er een voldoende stevige basis voor een gesprek met de leiding van de PvdA geschapen was, gaf partijvoorzitter HOEKSTRA later te kennen in een dergelijk gesprek in de huidige situatie weinig heil te zien.

Het conflict tussen CPN en CPSU

Door een tweetal artikelen in "De Waarheid" werden de CPN-leden - voor het eerst sinds geruime tijd - weer openlijk geconfronteerd met het slepende conflict tussen CPN en CPSU. "De Waarheid" reageerde namelijk op artikelen, die gepubliceerd werden in de "Prawda" en in het Oost-Duitse partijblad "Horizont".

Het weekblad "Horizont" ruimde in zijn nummer van 1 mei 1973 plaats in voor een artikel over de kabinetsformatie in Nederland. Daarin komen enkele passages voor, waarin de CPN "sectarische tendenzen" en een "politiek van anti-sowjettisme en opportunisme" worden aangewreven. "Horizont" bracht reeds eerder (rondom het 24ste CPN-congres) een tweetal minder vleiende artikelen over de CPN, waarop door de CPN toen niet werd gereageerd. Dat er deze keer wel aandacht aan is geschonken in de kolommen van "De Waarheid" moet mogelijk worden toegeschreven aan het feit, dat het artikel, als het zou worden opgenomen in "Communistische Notities", dat door de dissidente communist F.BARUCH wordt uitgegeven, wel eens een vrij grote verspreiding onder CPN-leden zou kunnen krijgen. Hoofdredacteur J.F.WOLFF, die de reactie in "De Waarheid" voor zijn rekening nam, kwalificeert het "Horizont"-artikel als "één van de reeds tot routine geworden geniepige en dom-kleingeestige aanvallen op de CPN", als "kwaadaardige nonsens" en "klasseloze bespiegelingen". Voorts neemt hij het de verantwoordelijke SED-figuren kwalijk dat zij, waar zo duidelijk inmenging in andermans zaken aan de orde is, niet openlijk voor de draad komen, maar een - althans voor de CPN - onbekend persoon ("Hendrik FR. , Amsterdam") als auteur vermelden.

Een artikel van Benelux-correspondent J. CH. , dat op 9 mei 1973 in de "Prawda" verscheen, werd onverkort overgenomen in "De Waarheid" (dd. 16 mei 1973) "om onze lezers er ten volle van te laten genieten". In het "Prawda"-artikel, dat een wijd oppervlakkige beschouwing wijdt aan politieke en sociaal-economische problemen in Nederland, wordt de CPN niet genoemd. Daarentegen worden wel ten tonele gevoerd de secretaris van de vereniging "Nederland-USSR", F.BEE , van wie gezegd wordt dat hij "een grote bijdrage heeft geleverd aan de ontwikkeling van vriendschap tussen onze volken", en het door pro-russische communisten opgerichte Nederlandse Comité voor Europese Veiligheid en

Samenwerking. Het heeft bij de CPN-leiding kennelijk ergernis gewekt dat de partij wordt genegeerd terwijl als partijvijandig beschouwde organisaties en personen op een voetstuk worden geplaatst. In een begeleidend commentaar wordt dan ook aangetekend, dat degenen die in de "Prawda" zo worden geprezen, in werkelijkheid figuren zijn zonder enige invloed onder de bevolking, danwel sinds jaar en dag uit de CPN zijn geworpen wegens hun schadelijke en anti-communistische handelingen. Het commentaar besluit met de opmerking dat de handelwijze van de "Prawda" overeenkomst vertoont met de wijze waarop de reactie in Nederland van dit soort "twijfelachtige figuren" gebruik maakt om in de Nederlandse arbeidersbeweging te wroeten.

De nu weer opgelaaide polemiek maakt het niet waarschijnlijk dat er spoedig van meer normale verhoudingen tussen CPN en CPSU sprake zal zijn. Met name waar het de beoordeling betreft van communisten die buiten de CPN om hun pro-russische activiteiten ontplooiën, staan de opvattingen lijnrecht tegenover elkaar. Daarbij komt dat de dissidente communisten niet nalaten om waar mogelijk het vuurtje nog wat aan te wakkeren, in het besef dat zij bij een vergelijk tussen CPN en CPSU mogelijk de dupe zullen worden.

Algemeen Nederlands Jeugdverbond

Na een periode van betrekkelijke inactiviteit is door het Comité Jongeren voor Vietnam, waarin het ANJV de leidende rol speelt, een campagne onder de jongeren van Amsterdam begonnen in het kader van de actie: "Amsterdam Helpt Hanoi". Er zijn enkele duizenden "bonnenboekjes" uitgezet, die elk tien bonnen bevatten. Elk boekje moet tien gulden opbrengen. De actie wordt gevoerd onder het motto "Draag je steentje bij".

Deze actie is het vervolg op de geldinzamelingscampagne die op vele scholen in de hoofdstad wordt gevoerd. Volgens het dagblad "De Waarheid" werden op ca vijftwintig scholen werkgroepen gevormd met het doel op de eigen school de steun aan het Vietnamese volk zo goed mogelijk te organiseren. Door vertegenwoordigers van deze werkgroepen werd een overkoepelend orgaan opgericht. Erevoorzitter van dit orgaan is de CPN-wethouder van Onderwijs te Amsterdam, de heer Van der VELDE. Ook de schoolleidingen en het Amsterdamse comité Jongeren voor Vietnam hebben in het overkoepelend orgaan hun vertegenwoordigers.

Het ANJV, dat reeds in vroeger jaren diende als "opleidingsinstituut" voor toekomstige CPN-kaderleden (vele CPN-prominenten w.o. de heren M. BAKKER, H. HOEKSTRA en J.F. WOLFF zijn uit het ANJV voortgekomen), lijkt deze functie nog steeds te vervullen. Op 1 mei j.l. werd de landelijk voorzitter van het ANJV, de heer J.M. de LEIJER ontheven van zijn functie in het ANJV en aangewezen als hulp-organisatiesecretaris van het CPN-district Amsterdam. In Alkmaar werden door de leiding van het CPN-district Noord-Holland-Noord twee ANJV-kaderleden (reeds lid CPN zijnde) aangetrokken voor bestuursfuncties in de partij-afdeling Alkmaar.

Een poging om de dagelijkse leiding van het CPN-district Zaanstreek te versterken met twee ANJV-kaderleden stuitte op hevig verzet van de ANJV-leiding, omdat, zo werd gezegd, het ANJV in de Zaanstreek toch al te weinig kaderleden heeft die werkelijk leiding kunnen geven.

De heer De LEIJER is als landelijk voorzitter van het ANJV opgevolgd door de heer Johan BOON.

*
* *

Nederlandse Vrouwenbeweging

Het secretariaat van de Nederlandse Vrouwenbeweging heeft zich schriftelijk gewend tot het hoofdbestuur van het NVV met het verzoek om een informeel gesprek over de onderwerpen: prijsstijgingen; belastingverhogende maatregelen; de positie van de werkende vrouw en de toepassing van de bepalingen van de Ziektewet op werkende vrouwen als moeder van een ziek kind.

In afwachting van het antwoord van het NVV werd de plaatselijke NVB-afdelingen opgedragen vooralsnog geen contact te zoeken met plaatselijke NVV-afdelingen.

Na ontvangst van het antwoord van het NVV zijn nadere aanwijzingen over de te volgen gedragslijn in het vooruitzicht gesteld.

Het hoofdbestuur van de NVB belegde op 19 mei j.l. te Amsterdam een studiedag over het onderwerp: Ontwikkelingshulp-neo-kolonialisme.

De inleiding werd gehouden door mevrouw A. van OMMEREN-Averink. In de uitnodiging die door de NVB werd verzonden werd het standpunt van het hoofdbestuur als volgt omschreven:

"In ons land is 1½% van het nationaal inkomen gemoeid met de hulp die aan de ontwikkelingslanden geboden wordt. ONTWIKKELINGSHULP is de menslievende naam die hieraan is gegeven. Deze 'hulp' is echter in geen enkel opzicht zo menslievend als wordt voorgesteld.

In feite is het een voortzetting van het oude koloniale stelsel maar in een nieuwe vorm: NEO-KOLONIALISME.

In werkelijkheid wordt hierdoor de ontwikkeling in de betreffende landen tegengehouden."

De Spaanse communisten in Nederland

Op 13 mei j.l. werd in "Marcanti" te Amsterdam een protestmeeting gehouden, georganiseerd door de CPN en enkele Spaanse communistische organisaties in ons land.

Zoals reeds in het vorig maandoeverzicht vermeld, zouden aanvankelijk ook enkele socialistische en katholieke Spaanse organisaties aan deze manifestatie - bedoeld als protest tegen de vervolging van vakbondsactivisten in Spanje - hebben deelgenomen. Deze organisaties zagen echter van deelname af nadat - onder druk van de CPN en de leiding van de Spaanse "Arbeiderscommissies" - besloten was de manifestatie toe te spitsen op het z.g. "proces-CA", zo genoemd naar een communistische vakbondsleder, die gearresteerd werd op beschuldiging van het beleggen van onwettige vergaderingen en het leiding geven aan illegale vakbondsacties.

De meeting werd bijgewoond door circa vierhonderd personen, onder wie Mevrouw Nathalia SA, de speciaal voor deze gelegenheid uit Madrid overgekomen echtgenote van de Spaanse advocaat die gelijk met CAI en op dezelfde beschuldiging werd gearresteerd.

Namens de CPN werd op de meeting het woord gevoerd door partijbestuurslid W.HA.

Door de pers werd vrijwel geen aandacht besteed aan de manifestatie. Opmerkelijk in dit verband was dat zelfs het communistische dagblad "De Waarheid" pas twee dagen later - en dan nog op de achterpagina - een summier verslagje bracht, waarin de namen van de deelnemende organisaties en van de sprekers werd vermeld en verder in een enkele zin de door de vergadering aangenomen resolutie over de situatie in Spanje en het verlangen naar steun van de Europese vakbeweging werd afgedaan.

Ruime aandacht werd door de PCE-leiding besteed aan de deelname van de Spaanse arbeiders aan de staking bij de Hoogovens. In het veertiendaagse crypto-communistische tijdschrift "Información Española" van begin mei 1973, gaf het PCE-partijbestuurslid Miguel SE, onder de titel "Een staking die kernproblemen opwerpt", een uitvoerige analyse van de staking, die hij "niet alleen van belang voor de Nederlandse arbeiders" noemde en waarbij het z.i. niet alleen ging om een rechtvaardige verhoging van de laagste inkomens maar meer nog om het recht van staking óók voor gastarbeiders. Volgens de schrijver nam de directie van Hoogovens "haar toevlucht tot immorele methoden" om de Spaanse stakers tot werkhervatting te bewegen. SE toonde

zich er van overtuigd dat de Spaanse gastarbeiders in ons land door de staking "een ervaring van vakbondsstrijd rijk aan onderrichtingen" hebben opgedaan. Volgens hem bestond er vóór de staking weinig wederzijds vertrouwen tussen de (Spaanse) gastarbeiders en de Nederlandse vakbonden. Door de strijdgeest, die de Spaanse arbeiders tijdens de staking daadwerkelijk demonstreerden, zouden echter zowel de Nederlandse als de buitenlandse arbeiders tot het besef zijn gekomen dat zij (voortaan) verenigd moeten deelnemen aan de vakbondsstrijd "ter verdediging van hun gemeenschappelijke klassebelangen".

Dit past geheel in het kader van de door de PCE-leiding na het 8e partijcongres verstrekte instructies, waarbij de leden werd opgedragen actief deel te nemen aan het vakbondswerk in de gastlanden, teneinde sociaal-economische en culturele eisen te kunnen stellen waarvan de realisering o.m. moet leiden tot een verbetering van de sociale positie van de gastarbeiders in de Westeuropese landen. Ook zijn de partijleden verplicht actief deel te nemen aan plaatselijke vertegenwoordigingen voor gastarbeiders (zoals de "Migrantenraad" te Utrecht), omdat - volgens de PCE-leiding - dergelijke organen de mogelijkheid geven min of meer openlijk als partij naar buiten te treden.

*

* *

Arbeidersmacht organiseert staking in de tapijtindustrie

Arbeidersmacht, de voornamelijk op sociaal-economisch terrein werkzame hulporganisatie van de maoïstische Socialistische Partij (SP), is er voor het eerst sinds de grote havenstaking van 1970 weer in geslaagd een staking te organiseren en wel bij de tapijtfabriek Bergoss in Oss.

Van de voor haar ongunstige afloop van de havenstaking af (de leiding van de staking kon worden overgenomen door de CPN, die de actie spoedig tot een goed einde wist te brengen) heeft Arbeidersmacht een kwijnend bestaan geleid. De belangrijkste oorzaken daarvan zijn de sinds die tijd toegenomen verdeeldheid tussen de maoïsten onderling en het feit dat de maoïstische organisaties hun aanhang voornamelijk gerecruteerd hebben uit de studentenwereld en mede daardoor weinig aantrekkingskracht uitoefenen op arbeiderskringen. De SP wil Arbeidersmacht laten optreden als een rode vakbond naast de erkende vakorganisaties. Dit in tegenstelling met b.v. de KEN/ml (Kommunistische Eenheidsbeweging Nederland - marxistisch-leninistisch) en de CPN, die trachten de oppositie binnen de vakorganisaties te organiseren.

In een poging Arbeidersmacht voor een totale ondergang te behoeden verplichtte de CP destijds haar leden/studenten hun studie op te geven en als arbeiders in fabrieken te gaan werken. In het algemeen slaagden de studenten/arbeiders er echter niet in het vertrouwen te winnen van de overige arbeiders.

Bij een interne inventarisatie van Arbeidersmacht, welke in het midden van 1972 plaatsvond, bleek de organisatie in feite alleen nog in Oss enigszins te functioneren. Het blad Arbeidersmacht, dat als centraal orgaan werd uitgegeven, werd omstreeks die tijd dan ook opgeheven. Artikelen die betrekking hebben op de activiteiten van de organisatie verschijnen sindsdien in het blad "De Tribune", het centraal orgaan van de SP.

In Oss slaagden de SP-leden erin op enkele grote bedrijven z.g. Arbeidersmacht-comité's te vormen. Tot voor kort bleven de activiteiten van de comité's beperkt tot het verspreiden van pamfletten, waarbij vooral de activiteit van het comité bij de vestiging van de NV Unilever te Oss opviel. In maart en april van dit jaar werden ook Arbeidersmachtcomité's gevormd bij de tapijtfabrieken in Oss. Het comité bij het bedrijf Desso trad het eerst in de openbaarheid en wist, nadat aanvankelijk een extra

loonsverhoging van f 25,- schoon voor iedereen was geëist, een loonsverhoging van f 15,- netto per week af te dwingen. De activiteiten van Arbeidersmacht richtten zich na het behaalde succes op de beide andere tapijtfabrieken ter plaatse, waar eveneens de eis geponeerd werd van een netto-loonsverhoging van f 15,- per week. De lonen bij Barwick werden door de directie vrijwel onmiddellijk verhoogd met f 20,- bruto per week. De directie van de fabriek Bergoss wilde echter niet geheel ingaan op de gestelde eisen, waarna op vrijdag 18 mei een staking uitbrak.

Direct na het uitbreken van de staking werd de leiding van de plaatselijke Arbeidersmacht-afdeling overgenomen door de organisatie-secretaris/penningmeester van de SP, de heer D.MOI . De heer MOI , die ook een van de belangrijkste figuren was achter de havenstaking in 1970, stond in de Rotterdamse metaalindustrie in de vijftiger jaren al bekend als een man met agitatorische kwaliteiten. In die tijd bekleedde hij een vooraanstaande positie in de metaalvakbond van de communistische Eenheidsvakcentrale. Hij organiseerde voor de staking in Oss een financiële steunactie, waaraan hij - namens de SP - een bedrag van f 1000,- schonk. Korte tijd later werden ook giften ontvangen van de SP-afdeling Nijmegen en van enkele CPN-afdelingen, die daartoe inzamelingsacties hadden georganiseerd.

De staking eindigde - nog vrij onverwacht - op 28 mei, nadat kort tevoren nog een tussenvoorstel van directie en vakbonden met grote meerderheid was verworpen. Daarbij waren het voornamelijk de ca 200 Turkse arbeiders van het bedrijf - die in de laagste loongroepen zijn geplaatst - die het voorstel verwierpen. Toen zij zagen dat hun Nederlandse collega's het werk op basis van het verworpen voorstel toch hervatten, was voor hen verder staken niet zinvol meer en gingen ook zij weer aan het werk.

*

* *

KEN/ml actief

De Kommunistische Eenheidsbeweging Nederland - marxistisch-leninistisch (KEN/ml) heeft een uiterst actieve maand achter de rug. Het meest markante daarin waren wel de veelvuldige internationale contacten. Daarbij viel de uitstekende relatie op die de KEN/ml onderhoudt met de maoistische Kommunistischer Partei Deutschland (KPD/ml) en haar mantelorganisaties (Kommunistischer Studenten Verband, Liga gegen dem Imperialismus, National Vietnam Komitee). De samenwerking tussen de beide organisaties beperkte zich niet tot betuigen van solidariteit, maar strekte zich uit tot het actief deelnemen aan elkaars manifestaties. Zo nam een twintigtal KEN/ml-leden deel aan een door de KPD/ml medio april georganiseerde demonstratie tegen het bezoek van de Zuidvietnamese president THIEU aan de Bondsrepubliek, waarbij het stadhuis van Bonn enige tijd werd bezet. De daarop volgende maatregelen van de Duitse justitie tegen de KPD/ml - de arrestatie van enkele vooraanstaande leden en het verbieden van enkele 1 mei-bijeenkomsten van die partij - leidde ook bij de KEN/ml tot enige reacties. Zij organiseerde op 1 mei een (kleine) demonstratie voor het Duitse consulaat in Rotterdam en nodigde een drietal leden van de KPD/ml uit, te spreken op haar 1 mei-manifestatie. Tenslotte belegde de KEN/ml in een aantal grote steden een informatie-avond, tijdens welke de politiek en de activiteiten van de KPD/ml (met name de door de KPD/ml - en ook door de KEN/ml - gepropageerde Rode Vakbondsoppositie) aan de hand van films en een toelichting van een "Duitse kameraad" werden uiteengezet.

Een tweede aanleiding voor het voeren van internationale solidariteitsacties waren de havenstakingen in Antwerpen en Gent. Nadat o.a. door de heer W. ter BR aanvankelijk tevergeefs getracht was met de stakingsleiding een gesprek te beginnen over het opzetten van solidariteitsacties in Nederland, werd medio mei, met instemming van de stakingsleiding - die overigens veel liever gezien had dat de CPN met hen contact had opgenomen - een solidariteitscomité gevormd, dat in Rotterdam en omgeving onmiddellijk een financiële campagne startte. Het eerste resultaat daarvan - een bedrag van ca f. 1.300,- - werd tijdens een massa-meeting in Antwerpen aan de stakingsleiding overhandigd.

Teneinde de solidariteit van de Nederlandse havenarbeiders met hun Belgische collega's op te voeren werden door enkele kunstenaars/KEN/ml-leden, verenigd in een kunstenaars-collectief, speciaal vervaardigde solidariteits-affiches en eigen werk te koop aangeboden. Dat de

Nederlandse havenarbeiders zo weinig solidair zijn met hun Belgische collega's vindt, volgens de KEN/ml-leiding, zijn oorsprong in de houding van de Belgische havenarbeiders tijdens de Rotterdamse havenstaking in 1970, toen in de Belgische havens op grote schaal werd overgewerkt teneinde het extra-werk tijdig te kunnen klaren.

De KEN/ml organiseerde ook nog een protestdemonstratie voor het Belgische consulaat te Rotterdam, die gericht was tegen het optreden van de Rijkswacht tegen de stakers.

Een derde activiteit, waarvoor de voorbereidingen in april plaatsvonden, was de centrale 1-mei-manifestatie die in Rotterdam gehouden werd. De KEN/ml wil de 1e mei weer tot strijddag maken van de arbeidersklasse. De dag, die een wapenschouw van het strijdende proletariaat behoort te zijn, is naar haar mening door de CPN-leiding gedegradeerd tot een burgerlijk feest, met cabaret en goochelaars, dat niets meer te maken heeft met de revolutionaire taak van marxisten-leninisten. Op basis van haar politieke stellingname wist de KEN/ml enige andere groepen, waaronder de Utrechtse afdeling van "Proletarisch Links", bij haar manifestatie te betrekken.

De betoging startte met een demonstratieve optocht door de Rotterdamse oude wijken, gevolgd door een bijeenkomst in de Groote Schouwburg aan het Zuidplein. De vierhonderd aanwezigen werden daar toegesproken door een aantal KEN/ml-prominenten, door de vertegenwoordigers van de KPD/ml en door een vertegenwoordiger van de Pathet Lao. De sprekers werden herhaaldelijk door hun gehoor voor het scanderen van leuzen onderbroken.

APRILPLENUM VAN HET CC/CPSU:

EEN BEZEGELING VAN BREZJNEW'S DÉTENTE-POLITIEK

I. INTRODUCTIE

Op 26 en 27 april vond in Moskou een plenum plaats van het 396 leden en kandidaatleden tellende centrale comité van de CPSU, dat voornamelijk gewijd was aan de buitenlandse Sowjet-politiek en aan "kaderkwesties". Uit het verloop en de resultaten van deze zitting valt af te leiden dat algemeen CPSU-secretaris BREZJNEW eindelijk een definitieve doorbraak heeft geforceerd voor zijn buitenlandse - en daarmee samenhangende intern-Oosteuropese politiek, die hij al sinds 1968 entameerde, maar nog steeds niet voluit kon ontwikkelen door klaarblijkelijke tegenwerking tot op het hoogste niveau. Heel globaal kan dit beleid getypeerd worden als een politiek van ontspanning naar buiten en van discipline naar binnen, waarin als zodanig op het eerste gezicht nauwelijks een nieuw element bespeurbaar lijkt.

Al vanaf 1956 pleiten de Sowjetleiders immers principieel voor "vreedzame coëxistentie" met de kapitalistische wereld, omdat zij een nucleaire oorlog niet langer onvermijdelijk en aanvaardbaar achten als politiek middel. Zowel CHROESTSJOV als zijn opvolgers hebben daarom betoogd dat de "onafwendbare socialistische eindoverwinning" met niet-militaire middelen moet worden bevochten, m.n. door economische wedijver en ideologische strijd. Voor hen allen gold vreedzame coëxistentie als "een specifieke vorm van internationale klassenstrijd onder de condities van het atoomtijdperk" en als zodanig als een catalyserende overgangsfase op weg naar de Sowjet-doelstellingen op lange termijn.

Tegelijkertijd heeft Moskou ook steeds onderstreept, dat het beginsel van "proletarisch socialistisch internationalisme" de socialistische gemeenschap van Oosteuropese landen verplicht tot innige aaneensluiting en solidariteit om uiteindelijk de overhand te kunnen krijgen over het in zichzelf steeds meer verdeelde "kapitalistisch wereldstelsel".

Voornoemde twee grondbeginselen der Sowjet-politiek zijn echter na 1968 in een nieuw licht komen te staan door een reeks ingrijpende ontwikkelingen op het wereldtoneel:

- de spectaculaire ontbindingsverschijnselen binnen het Oosteuropes blok, die zelfs een impopulaire invasie in Tsjechoslowakije noodzakelijk maakten;

- de doorbraak van de verzoenende Ostpolitik van Bonn, die een verdere bedreiging voor de samenhang en integriteit van het Oostblok inhield;
- de zich snel toespitsende grensconflicten met China, die de Sowjet-Unie deden verlangen naar ontspanning aan haar westgrenzen;
- de stagnatie van de Sowjeteconomie, die Moskou deed omzien naar nieuwe mogelijkheden voor economische en technologische impulsen vanuit het Westen.

Deze en daarmee samenhangende ontwikkelingen hebben BREZJNEW c.s. bewogen de beide buitenlands politieke basisprincipes met spoed te reïnterpreteren, waarbij de persoonlijke inbreng van de partijleider zelf steeds meer tot uiting kwam.

Het beginsel van vreedzame coëxistentie heeft sindsdien nieuwe gestalte gekregen in een Sowjetrussisch "vredesoffensief" gericht op het sluiten van verstrekkende overeenkomsten met allerlei westerse landen en op een zo spoedig mogelijk bijeenroepen van een Conferentie voor Europese Veiligheid en Samenwerking (CEVS). BREZJNEW preciseerde deze détente-politiek op het 24-ste CPSU-congres voorjaar 1971 in een "vredesprogram", dat nu nog steeds het richtsnoer heet te zijn van de buitenlandse Sowjet-politiek, doch inmiddels in zijn consequenties aanmerkelijk verder is doorgetrokken.

Tezelfdertijd werd na 1968 het principe van proletarisch socialistisch internationalisme toegespitst in de zg. BREZJNEW-doctrine, die de Oosteuropese landen nog verder in hun toch al betrekkelijke onafhankelijkheid moest beperken teneinde ze hecht aaneen te kunnen smeden tot een monolitische machtsbasis tegenover het kapitalistisch Westen zowel als tegenover China.

II. RECENT VERZET TEGEN BREZJNEW'S BELEID

BREZJNEW's heroriëntatie van het Sowjetbeleid tegen het einde van de jaren zestig werd in eigen kring niet steeds met evenveel instemming begroet. Zo waren enige Oosteuropese partijleiders, m.n. ULBRICHT en CEAUDESCU, er onmiskenbaar tegen gekant, zij het om zeer uiteenlopende redenen. ULBRICHT had voornamelijk bezwaren tegen het streven naar toenadering tot het Westen, meer in het bijzonder tot West-Duitsland. Het lukte Moskou echter in mei 1971 de niet langer bruikbare Oostduitse partijchef uit te rangeren om de voortgang van de ontspanningspolitiek

veilig te stellen. Het was CEAUCESCU, die zich vooral verzette tegen de implicaties van BREZJNEW's leer der beperkte soevereiniteit, wat leidde tot heftige fricties met als hoogtepunt de Balkan crisis van zomer 1971. Inmiddels lijkt Moskou sindsdien met Boekarest tot een soort vergelijk te zijn gekomen, dat de Roemenen een zekere onafhankelijkheid in hun buitenlandse politiek toestaat, maar hen tevens weerhoudt de grenzen van die speelruimte te overschrijden. Doch ook in de Sowjet-Unie zelf botste BREZJNEW's nieuwe koers op grote weerstanden. En die kwamen niet alleen van de kant van de binnenlandse dissidente beweging, die door talrijke open brieven, petities en vooral door de steeds beter georganiseerde samizdat-periodieken tussen 1968 en 1972 de wereldopinie steeds nadrukkelijker attendeerden op de discrepantie tussen BREZJNEW's flexibel buitenlands beleid en zijn steeds straffere, neo-stalinistisch binnenlandse politiek. Het verzet manifesteerde zich namelijk ook in de CPSU zelf, tot in de hoogste échelons toe.

Het 24-ste CPSU-congres van 1971

Op het partijcongres in april 1971 was het al opgevallen dat BREZJNEW zijn "vredesprogram" presenteerde met omzichtigheid en een duidelijk defensieve ondertoon. De daarop inhakende congresrede van minister van Buitenlandse Zaken GROMYKO droeg zelfs het karakter van een regelrechte rechtvaardiging tegenover andersdenkende partijgenoten. Hoewel BREZJNEW onweerlegbaar als primus inter pares uit het congres tevoorschijn kwam, viel uit verschillende incidenten af te leiden dat er nog voldoende tegenkrachten waren, hoe heterogeen ook, die in staat waren BREZJNEW af te houden van een werkelijk machtsmonopolie, ook inzake het buitenlands Sowjetbeleid. Hierdoor ontstond een wat krampachtige pat-stelling, die het meest sprekend tot uitdrukking kwam in de nagenoeg onveranderde samenstelling van het verouderende Politburo en partijsecretariaat. Daarin handhaafden zich vrijwel alle partijcoryfeeën, die al sinds CHROESTSJOW's val in 1964 zitting hadden, ook notoire tegenstanders van de détentepolitiek als de Ukrainse partijchef SH. en WO. Voorlopig wist BREZJNEW de "collectieve partijleiding" tijdens het congres te verenigen op een zorgvuldig uitgebalanceerd compromis, dat een voorzichtige ontspanningspolitiek vanuit een positie van macht koppelde aan een straffer binnenlands beleid,

waarmee de bevolking verzoend moest worden door de belofte van een welvarender bestaan.

BREZJNEW wilde evenwel merkbaar ernst en haast maken met zijn détente-experiment, temeer omdat hij samenwerking met het Westen noodzakelijk achtte om de stagnerende Sowjeteconomie uit het slop te halen. Kort na het partijcongres stemde hij dan ook in met de omstreden viermogendheden-overeenkomst over Berlijn als westerse voorwaarde voor een spoedig bijeenroepen van de CEVS. En voorjaar 1972 zette hij het topperleg met NIXON in Moskou door, ondanks de toenmalige Amerikaanse blokkade van Noordvietnamese havens en ondanks het interne verzet binnen de CPSU-top, dat steeds meer doorschermde tussen de regels van de Sowjetpers.

Het meiplenum van 1972

Kennelijk om zich in de rug te dekken riep BREZJNEW aan de vooravond van NIXON's bezoek aan Moskou onverwacht op 19 mei 1972 een buitengewoon CC-plenum bijeen om zijn rapport "Over de internationale situatie" expliciet te doen goedkeuren. De hele gang van zaken rond deze CC-zitting gaf waarnemers echter het sterke vermoeden, dat die goedkeuring niet zonder verweer was verkregen. De coincidentie dat de Ukraïense partijchef SH twee dagen later zonder nadere uitleg werd gedegradeerd tot één van de tien vice-premiers onder premier KOSYGIN was een sterke aanwijzing, dat deze Politburo-"havik" de oppositie had aangevoerd, maar voorlopig het onderspit had moeten delven. Zodoende behoefde de Amerikaanse president in Kiew niet te worden ontvangen door deze tegenstander van Oost-West-toenadering, maar door diens opvolger als Ukraïns partijleider, ST , die uit BREZJNEW's Dnjepropetrowsk-coterie voortkwam en reeds op het 24-ste CPSU-congres van kandidaat tot gewoon lid van het Politburo was gepromoveerd. SH had bij herhaling min of meer openlijk bezwaar gemaakt tegen BREZJNEW's opportunistische toepassing van het vreedzame coëxistentieprincipe. Steeds weer had hij gewaarschuwd voor de "agressieve bedoelingen" van West-Duitsland en de Verenigde Staten en voor het gevaar van "ideologische besmetting" bij intensiever Oost-West contact. Hoewel blijkens het slotcommuniqué niet zonder wezenlijke discussie, heeft het meiplenum van 1972 tenslotte zijn fiat gegeven aan BREZJNEW's détenteconcept. Geheel in overeenstemming met dat concept werd de versoepeling van het buitenlandse beleid gekoppeld aan een

verstrakking van de binnenlandse politiek, tot uitdrukking komend in het CC-besluit de "inwisseling der partijlidmaatschapskaarten" in 1973 en 1974 tot uitvoering te brengen. Deze operatie, die reeds op het 24-ste partijcongres in het vooruitzicht was gesteld, komt blijkens het communiqué neer op een verkapte zuivering "ter voortgaande versterking van de partij, verhoging van de daadkracht en discipline der communisten en ter verdere bezieling van de activiteiten in de partij".

BREZJNEW bleek het pleit voor zijn ontspanningspolitiek evenwel nog niet definitief te hebben gewonnen. SH wist zich vooralsnog in het Politburo te handhaven en de verdekte polemiek in de Sowjetpers ging onverminderd door. Een redactioneel Prawda-artikel van 15 juni 1972 verdedigde openlijk de Sowjet-Amerikaanse toenadering tegen "de obstructiepogingen van rechtse en linkse vijanden van ontspanning", die met "revolutionaire kreten" schermen, en tegen "de soms directe oppositie van hen, die hun handen graag warmen aan een aangewakkerd vuur van vijandschap en spanning".

Het aprilplenum van 1973

BREZJNEW zette na het meiplenum van 1972 nog meer vaart achter zijn streven naar grotere samenwerking met het Westen, vooral toen de desastreuze misoogsten in de Sowjet-Unie grote graanleveranties uit o.a. Amerika wenselijk maakten. Hij plande een reis naar Washington voor zomer 1973 en maakte een afspraak voor een bezoek aan Bonn in mei van dit jaar. Waarschijnlijk heeft hij zich met het CC-plenum van 26 en 27 april j.l. opnieuw van een krachtige ruggesteun willen verzekeren aan de vooravond van zijn vredesmissie naar deze twee "imperialistische bolwerken" bij uitstek.

Gezien het verloop van de jongste CC-zitting lijkt BREZJNEW erin geslaagd de tegenstand in de partijtop definitief te overwinnen. Na zijn rapport "Over de internationale activiteit van het CC/CPSU bij de realisering van de besluiten van het 24-ste partijcongres" voerden dertien "discussianten" het woord, die voorzover bekend allen geporteerd zijn voor zijn détentepolitiek. Volgens de unaniem aanvaarde resolutie hechtte het CC daarna "van ganser harte en zonder reserve zijn goedkeuring aan de door het Politburo volvoerde arbeid ter waarborging van een duurzame vrede in de gehele wereld en van een stabiele veiligheid voor het aan

het communisme bouwende Sowjetvolk, met erkentelijkheid voor de grote persoonlijke bijdrage van Leonid BREZJNEW bij het volbrengen van die taken".

De CC-resolutie laat er zo geen misverstand over bestaan dat het buitenlands Sowjetbeleid primair onder BREZJNEW's competentie valt, hetgeen reeds een week te voren ook met zoveel woorden werd betuigd door plv. Politburolid US tijdens een LENIN-herdenking. Toch is het veel minder BREZJNEW's stijl dan bijv. van CHROESTSJOW of STALIN om zichzelf in welke sector van het Sowjetbeleid dan ook te pousseren als de absolute alleenheerser. In dit licht was het tekenend dat op dit plenum na BREZJNEW ook premier KOSYGIN en president PODGORNY nog aan het woord kwamen, vermoedelijk onder meer om over hun recente reizen naar Zweden resp. Finland te rapporteren. Daarmee moest waarschijnlijk nog eens extra relief worden gegeven aan de fictie van "collectieve leiding", waarachter BREZJNEW zich zo graag verschuilt om zijn machtsprimaat te kunnen uitoefenen zonder direct persoonlijk aansprakelijk gesteld te kunnen worden voor eventuele beleidsfouten of onvoorziene mislukkingen.

Hoewel het door het CC-plenum goedgekeurde rapport van BREZJNEW niet openbaar gemaakt is, mag worden aangenomen dat de essentie daarvan is terug te vinden in de CC-resolutie van 27 april, in een Prawda-redactioneel van 29 april en in BREZJNEW's 1 mei-redevoering op het Rode Plein. Weliswaar behelst de daarin vervatte verbalistiek nauwelijks nieuwe gezichtspunten inzake de buitenlandse Sowjetpolitiek, maar ze verraadt zonneklaar dat thans het licht definitief op groen is gezet voor de effectuering van de typische BREZJNEW-interpretatie daarvan, zoals die sedert 1968 vorm is gaan aannemen. Of zoals de CC-resolutie het omschrijft: "Het CC-plenum geeft het Politburo opdracht ook in de toekomst consequent de door het 24-ste CPSU-congres vastgestelde internationale koers te volgen, waarbij het zich moet laten leiden door de stellingen en conclusies van het verslag van Leonid BREZJNEW voor dit plenum".

Het succes van de partijleider werd nog extra onderstreept door de meest rigoureuze mutaties binnen het Politburo sinds hij aan de macht kwam. Dit hoogste beleidsorgaan van de partij werd nl. gezuiverd van zijn twee belangrijkste tegenstrevers SH en WO, en aangevuld met enige loyale aanhangers, te weten minister van Buitenlandse

Zaken GROMYKO, Defensie-minister GR en KGB-chef ANDROPOV. Daarmee heeft BREZJNEW niet alleen drie nieuwe bondgenoten in het machtigste partijorgaan binnengehaald, maar kan hij nu ook in de beleidsvorming rond de détente-politiek de exponenten betrekken van de sectoren, die er het meest mee te maken hebben, nl. de Sowjetdiplomatie, de externe en interne veiligheid.

III. SPECIFIEKE BREZJNEW-CONCEPTIE VAN ONTSPANNING GESANCTIONEERD

Zoals gezegd houdt de huidige CPSU-leider vast aan CHROESTSJOW's twee grondbeginselen van buitenlandse Sowjetpolitiek, maar geeft hij daaraan een heel eigen interpretatie, waaraan het CC thans eensgezind zijn zegen heeft gegeven.

Van vreedzame coëxistentie tot BREZJNEW's vredesoffensief

De huidige partijleider heeft het principe van vreedzame coëxistentie tussen landen met tegengesteld sociaal systeem van CHROESTSJOW overgenomen omdat hij netzomin in een atoomoorlog als politiek middel gelooft. Maar duidelijker dan zijn voorganger ziet hij in, dat de Oost-europese statengemeenschap vooralsnog niet bij machte is om de kapitalistische wereld op eigen kracht met andere, economische en ideologische middelen te overtroeven. Misschien nog wel in bepaalde sectoren zoals defensie en ruimtevaart, maar zeker niet op het stuk van de economie, waarop het socialistisch wereldstelsel nu juist zijn superioriteit moet bewijzen, zowel tegenover het "tot ondergang gedoemde" kapitalisme, als tegenover de eigen, om steeds grotere welvaart vragende bevolking. Om de achterblijvende Oosteuropese economie dan maar met westerse hulp omhoog te kunnen stuwten, wil BREZJNEW kennelijk door een waar "vredesoffensief" een tijdlang tot vergaande samenwerking met de kapitalistische landen komen teneinde deze vervolgens des te beter te kunnen overvleugelen.

BREZJNEW blijkt vooral nuttige economische en technologische impulsen te verwachten van geavanceerde landen als Amerika, Japan en West-europese landen, inzonderheid de Bondsrepubliek. Deze landen zijn op hun beurt sterk ontvankelijk voor een dergelijke samenwerking, omdat zij grote behoefte hebben aan grondstoffen en nieuwe afzetgebieden, hetgeen de Sowjet-Unie nu juist aan te bieden heeft. Moskou moet op deze manier weliswaar een stuk van haar geliefkoosde autarkie prijsgeven, maar daar

staat tegenover dat bij deze vorm van interdependentie genoemde kapitalistische landen op den duur relatief afhankelijker zullen worden van de Sowjet-Unie dan andersom en bovendien onderling in een verbeterener concurrentieverhouding tegenover elkaar zullen komen te staan.

In dit verband is het Sowjetstreven naar een Europees veiligheids- en samenwerkingsstelsel zeer adstructief. Moskou hoopt van die constructie behalve een sanctionering van de Oosteuropese status quo, vooral een intensieve economische en technologische samenwerking met de Westeuropese landen, bij voorkeur op bilaterale basis. Daardoor dreigt West-Europa niet alleen losgeweekt te worden van de Verenigde Staten, maar ook zelf weerhouden te worden van verdere economische en politieke integratie. Bij een dergelijke gang van zaken zou West-Europa steeds afhankelijker worden van het Oostblok en zou de Sowjet-Unie na verloop van tijd logischerwijze een overheersende positie op het Europese continent gaan innemen. Een toekomstbeeld als hier geschetst stoelt niet slechts op vage hypothesen, maar wordt ondersteund door concrete informatie over de Sowjetrussische buitenlandse politieke plannen.

Deze vreedzame coëxistentie-uitleg vindt men terug in het Prawda-redactioneel van 29 april, dat hoogstwaarschijnlijk getrouw BREZJNEV's uiteenzetting weergeeft, zoals die door het jongste plenum werd goedgekeurd. Daarin wordt gesignaleerd dat het Sowjetstreven naar vreedzame coëxistentie sinds het 24-ste CPSU-congres "brede erkenning gevonden heeft", waardoor zich "een ommekeer van koude oorlog naar ontspanning" heeft voltrokken. In het bijzonder heet "de Moskouse ontmoeting van de Sowjetleiders met de president van de Verenigde Staten in 1972 een keerpunt in de ontwikkeling der Sowjet-Amerikaanse relaties". Verwezen wordt naar de toen ondertekende beginselverklaring, waarin deze relaties geschoeid werden op het beginsel van vreedzame coëxistentie. Op grond daarvan "werden bepaalde resultaten bereikt op het gebied van politieke, economische, wetenschappelijke en culturele betrekkingen", die als "doelmatig" voor de Sowjetstaat gekarakteriseerd worden. Het Prawda-artikel spreekt ook van "de historische noodzakelijkheid om op het Europese continent een fundamentele omwenteling naar ontspanning en vrede teweeg te brengen en een systeem van interstatelijke betrekkingen te creëren dat een levend en alternatief voorbeeld moet worden voor vreedzame coëxistentie". Expliciet wordt "de activering van de handelsbetrekkingen met de kapitalistische landen

gerechtvaardigd met het motief dat zij in "het belang" van het Sowjetvolk zijn.

Intussen is BREZJNEW op het plenum niet voorbijgegaan aan het risico dat met de westerse economische en technische hulp ook de zg. "burgerlijke ideologie" wordt binnengehaald. Het is immers allerminst ondenkbaar dat een nauwer Oost-West-contact op de lange duur het huidige totalitaire Sowjetsysteem en de Oosteuropese blokvorming zal aantasten. Een dergelijke ontwikkeling wordt juist niet zonder reden door vele westelijke waarnemers verwacht en door BREZJNEW-opposanten van het type SH gevreesd. De CPSU-leider hoopt waarschijnlijk tegen dat infectiegevaar voldoende garanties te hebben ingebouwd in die 'bijzondere "klasse"-toepassing van vreedzame coëxistentie, die geen "ideologische wapenstilstand" impliceert, maar integendeel een "intensivering van de ideologische strijd" vooronderstelt. De nieuwe mogelijkheden voor ideologische propaganda en subversie, die een omvangrijker Oost-West-toenadering onvermijdelijk met zich mee zal brengen, hoopt de Sowjet-Unie blijkbaar eenzijdig tegen het Westen te kunnen benutten, om zichzelf daartegen te beschermen door een zorgvuldig "afgrenzings"-systeem.

Het Prawda-artikel van 29 april bevestigt onomwonden deze opzet als het stelt, dat de coöperatie met het Westen gepaard moet gaan met "een afweer van de aanslagen der agressieve kringen van het imperialisme", en dat een "consequente bestrijding van de reactionaire ideologie en propaganda" dient samen te gaan met een "overtuigende" voorlichtingscampagne omtrent het Sowjetleven en -streven "als een machtig middel om hoofd en hart van miljoenen mensen voor ons te winnen". In deze context wijst de Prawda op de betekenis van "de solidariteit van de marxistisch-leninistische partijen en maatschappelijke massa-organisaties met de activiteit van CPSU en Sowjetstaat voor de realisering van het vredesprogram". Met name wijst het blad dan op het grote belang van het dit jaar in Moskou te houden "Wereldcongres van vredeskrachten" als "reële factor bij de mobilisering van de volksmassa's van alle continenten voor de strijd ter bevestiging van vrede en ontspanning". Hiermee toont de Sowjetleiding zich principieel gekant tegen echte wederkerigheid in de samenwerking en uitwisseling tussen Oost en West en bewijst zij de vreedzame coëxistentie slechts te willen gebruiken voorzover deze "doelmatig" is voor het eigen belang.

Van socialistisch internationalisme tot BREZJNEW-doctrine

Keerzijde van BREZJNEW's ontspanningspolitiek tegenover het Westen is de geforceerde aaneensluiting van Oost-Europa onder Sowjet-hegemonie op grond van het socialistisch internationalisme. Dit beginsel werd al wel in 1957 onder CHROESTSJOW geformuleerd, maar is door diens opvolger in 1968 toegespitst in de zg. BREZJNEW-doctrine, die de beperking van de soevereiniteit en onafhankelijkheid der Oosteuropese landen nog verder formaliseerde. Net als zijn voorganger lijkt BREZJNEW nog wel genegen de verschillende bondgenoten al naar de omstandigheden een zekere armslag in hun binnenlands beleid te gunnen, maar hij toont zich veel gedeceideerder om een vrijwel absolute gelijkschakeling af te dwingen op enkele essentiële punten. Zo streeft hij veel doelgerichter zowel naar economische en militaire integratie als naar ideologische en buitenlands politieke coördinatie, en probeert hij deze vooral ook steeds meer te institutionaliseren in Warschau Pact- en COMECON-verband. Hij ziet een aldus aaneengesmeed Oosteuropees blok blijkbaar als een noodzakelijke voorwaarde en onmisbare machtsbasis voor zijn vredesoffensief naar het Westen en zijn confrontatiepolitiek tegenover China.

Het Prawda-artikel van 29 april onderschrijft deze gedachtengang als het "de ontwikkeling van de alomvattende samenwerking met de socialistische landen" de "fundamentele lijn" van de buitenlandse Sowjetpolitiek noemt, die dus in feite prevaleert boven het toenaderingsstreven ten aanzien van het Westen. Voor de keus gesteld, heeft de Sowjet-Unie ook in de praktijk steeds voorrang gegeven aan de consolidering van haar hegemonie in Oost-Europa, zoals de interventie in Tsjechoslowakije heeft gedemonstreerd. Het bewuste Prawda-redactioneel constateert: "Door gemeenschappelijke inspanningen van de CPSU en de zusterpartijen der socialistische gemeenschap worden de kracht en de eenheid van de broederlanden bevestigd en vindt er een betere coördinatie plaats van hun politiek, die een toenemende rol speelt bij de positieve veranderingen op het internationaal toneel..... De CPSU zal op alle manieren bijdragen tot verdere aaneensluiting van de socialistische landen..... in het bijzonder tot de vervolmaking van de economische samenwerking... en derhalve tot de versterking van het economisch en militair potentieel van de socialistische statengemeenschap.....".

Voor wat de gezamenlijke Oosteuropese buitenlandse politiek betreft, is het Warschau Pact de afgelopen jaren steeds meer gaan functioneren als een "coördinatiecentrum", waarbinnen de beleidsvorming plaatsvindt op het hoogste partijechelon onder directe leiding van de CPSU. Zo vond in 1971 en opnieuw in 1972 in de zomer op de Krim een topconferentie van de Oosteuropese partijchefs plaats, bij welke laatste gelegenheid volgens Tsjechoslowaakse mededeling zowel "de eensgezinde buitenlandse vredespolitiek" werd doorgesproken, als "de aaneensluiting van de socialistische landen rond de eerste socialistische mogendheid". Opmerkelijk waren toen al de Tsjechoslowaakse loftuitingen over "de persoonlijke bijdrage van kameraad L.BREZJNEW" daarbij. Men krijgt de indruk dat de CPSU-leiding bij dit soort gelegenheden gedetailleerde richtlijnen verstrekt, welke indruk versterkt wordt door een CC/CPSU-resolutie van 6 augustus 1972, "waarin de noodzakelijke praktische maatregelen zijn gedefinieerd ter realisering van de conclusies van de topbijeenkomst op de Krim". Veelbetekenend was ook de protocolair ongebruikelijke vergadering van de verzamelde W.P.-ministers van Buitenlandse Zaken met partijleider BREZJNEW en diens secretaris voor blokrelaties KA , welke in januari j.l. in Moskou belegd werd en handelde over "de verdere ontwikkeling van de samenwerking tussen de socialistische landen in de internationale arena, o.a. inzake de versterking van vrede en veiligheid in Europa". Een zo merkwaardig samengestelde bijeenkomst doet sterk denken aan een uitgesproken eenzijdige instructiezing.

Een soortgelijke geïnstitueerde uniformering valt ook waar te nemen op economisch, militair en ideologisch gebied. Alleen met een aldus gesloten thuisfront lijkt BREZJNEW zijn politiek van ontspanning aan te durven. Dit is ook niet zo verwonderlijk als men bedenkt dat alleen bij een hechte Oosteuropese frontvorming er kans van slagen is voor een "doelmatige" samenwerking met het Westen en tegelijkertijd voor een afdoende afscherming tegen "de verderfelijke westerse invloeden", zoals Moskou zich dat voorstelt. Dit verklaart mede de steeds duidelijker te neer in Oost-Europa naar verhoogde ideologisering en disciplinering, die dikwijls de gestalte aanneemt van pure repressie. Het moet gezegd, dat dit meestal langs de weg der geleidelijkheid en met grote omzichtigheid in zijn werk gaat om ongewenste reacties in binnen- en buitenland te voorkomen. Maar elke poging de détente-politiek op te vatten als een aanloop tot binnenlandse liberalisering of convergentie van het kapitalis-

tisch en socialistisch systeem wordt afgestraft als een "vervalsing van de vreedzame coëxistentiepolitiek om haar in een soort ideologisch Trojaans paard te veranderen" (zo Mezhduradnaja Zhizn, juli 1972).

Deze koersverscherping is in het Oostblok als geheel aanwijsbaar, maar ook in de Oosteuropese landen afzonderlijk, zij het in alle niet in even sterke mate. Doch afhankelijk van hun positie zijn al deze landen toch wel min of meer geneigd zich naar Moskou te richten, sinds de invasie in Tsjechoslowakije hun psychologische onzekerheid over de hoogte van de Sowjetrussische tolerantiedrempel heeft vergroot. En de Sowjet-Unie heeft niet nagelaten het voorbeeld te geven. Daar zijn de laatste jaren de controlemaatregelen en restricties aanmerkelijk verscherpt, talrijke regionale partij- en overheidsfunctionarissen door BREZJNEW-protégé's (niet zelden met KGB-achtergrond) vervangen, stille partijzuiveringen doorgevoerd door middel van omwisseling der partijboekjes, anti-religieuze en anti-joodse campagnes op touw gezet, allerlei dissidenten fanatiek vervolgd en samizdat-periodieken de grond ingeboord door intensieve acties van het KGB. Daartegenover is het BREZJNEW-regiem er welbewust op uit de bevolking met het repressieve Sowjetklimaat te verzoenen door compensaties in de consumptieve sfeer. Hiervoor moet natuurlijk juist de Oost-West coöperatie de materiële mogelijkheden vergroten, waarmee de buitenlands-politieke conceptieketen "ideologische klassenstrijd"- "vreedzame coëxistentie"- "economische samenwerking" weer is gesloten.

Doelstellingen op korte en lange termijn

De CPSU-leiding poneert publiekelijk dat de doelstelling van haar vreedzame coëxistentiepolitiek niet mikt op een permanente handhaving van de status quo, maar juist op de bespoediging van socialistische uitbouw en kapitalistisch verval. Vooral de laatste twee jaar wordt in gezaghebbende Sowjetuiteenzettingen ijverig gestipuleerd, dat vreedzame coëxistentie "gunstige voorwaarden voor de overwinning van het socialisme" moet scheppen, en als zodanig bedoeld is als een tijdelijke overgangsfase op weg naar de totale ondergang van het kapitalistisch wereldstelsel.

Zo gezien is het détente-offensief dus een bij uitstek tijdbepaalde en pragmatische politiek, die een periode lang een constellatie moet creëren, waarin enerzijds de versterking van de socialistische landen zo mogelijk met westerse hulp en anderzijds de ondergraving van niet-socialistische landen door communistische en revolutionaire subversie maximale kansen krijgt. Vandaar de opdracht van het meiplenum 1972 aan het Politburo

om "in overeenstemming met de bestaande situatie gebruik te maken van verschillende vormen en methoden voor de concretisering van het vredesprogramma, teneinde oplossingen van actuele en urgente problemen organisch in samenhang te brengen met de perspectieven en doelstellingen op lange termijn".

Men krijgt hier te maken met dat typisch onderscheid in het denken van Sowjetpolitici tussen twee verschillende tijdsorden, nl. een tijdrekening op korte termijn, die ruimte laat voor de min of meer pragmatische politiek van alle dag, en een andere op lange termijn, die het actuele handelen steeds weer in het visionaire perspectief van de socialistische wereldrevolutie trekt. Het Prawda-redactioneel van 29 april zinspeelt erop, dat BREZJNEW dit principiële onderscheid ook weer tijdens het recente CC-plenum ten tonele heeft gevoerd. Als daarin immers sprake is van "doelmatige" samenwerking met het Westen is onmiskenbaar de pragmatische korte-termijn-politiek bedoeld, terwijl de universalistische lange-termijn-doelstelling in zicht komt bij de uitspraak, dat "de grondtrek van de buitenlands politieke CPSU-activiteit is gelegen in de strijd voor de versterking van de posities van het wereldsocialisme".

Nu kan natuurlijk de voortdurende verwijzing naar het ideale einddoel der "socialistische overwinning" opgevat worden als een nietszeggende lippendienst aan het hoge revolutionaire ideaal om het in wezen realistisch politiek handelen ideologisch te rechtvaardigen. Men hoeft nog niet eens zover te gaan, om toch te verwachten, dat bijv. de als tijdelijk geëntameerde détentepolitiek bij een succesvol verloop op den duur min of meer vanzelfsprekend in een doel op zichzelf zal omslaan. Een dergelijke ontwikkeling is heel wel mogelijk en kan zelfs gestimuleerd worden, maar wettigt daarom nog niet de instelling om reeds op voorhand geheel aan de achterliggende ideologische Sowjetmotivaties voorbij te gaan. Het valt niet uit te maken in hoeverre de Sowjetleiders nog werkelijk door ideologische beweegredenen gemotiveerd worden, nog minder in hoeverre zij zich daardoor bewust in hun praktische politiek laten leiden. Men dient echter te bedenken dat zij allen door een jarenlange school van communistisch denken zijn gegaan, en daardoor ongetwijfeld geconditioneerd zullen zijn in hun politieke denktrant en toekomstverwachting.

CHROESTSJOW is altijd opvallend openhartig geweest in het preciseren van zijn doelstellingen en profeteerde zelfs de termijnen, waar-

binnen hij bepaalde communistische toekomstidealen in vervulling zag gaan. Hij heeft daarmee het risico gelopen dat zijn prognoses al spoedig door de feiten werden achterhaald. Het is daarom begrijpelijk dat de huidige Sowjetleiders zich er wel voor wachten zich zo ostentatief op een tijdschema vast te leggen. Toch zijn er wel aanwijzingen dat ook BREZJNEW bij het uitstippelen van zijn beleid, m.n. van zijn détentepolitiek, bepaalde termijnen voor ogen staan. Zo gaan recente Oosteuropese economische programma's (bijv. het COMECON-complexprogram) en accoorden met westerse landen bijna onveranderlijk uit van een termijn van tien tot twintig jaar. Daaruit zou kunnen worden afgeleid dat de Sowjet-Unie één tot twee decennia van interne consolidatie en economisch-technologische samenwerking met het Westen meent nodig te hebben om haar definitieve overwicht mondiaal te kunnen effectueren. Deze gevolgtrekking vindt steun in geloofwaardige informaties over de coördinatie der Oosteuropese buitenlandse politiek.

Voornoemde conclusie kan van betekenis zijn voor de onderhandelingspositie tegenover het Oostblok. Datzelfde geldt ook voor de wetenschap, dat BREZJNEW waarschijnlijk bereid is een hoge prijs te betalen om zijn détentepolitiek tot het succes te maken, dat hij ervan hoopt. Aanwijzingen daarvoor leveren bijv. bepaalde Sowjetconcessies tijdens het voorbereidend overleg voor de CEVS en ook de opzienbarende inwilliging van de Amerikaanse eis tot opschorting van de "emigratie-belasting" voor Joodse Sowjetburgers. In die bereidheid van de Sowjet-Unie om tot in haar binnenlands beleid toe ingrijpende concessies te doen schuilt een reële mogelijkheid dat de détente een nieuwe constellatie zal doen ontstaan, die door Moskou in de toekomst niet meer of nauwelijks is terug te draaien.

*

* *